

Rumeli Türkülerinde Coğrafi Motifler*

Geographical Motifs in Rumeli Songs

Hasan KARA**

Özet

Türküler konularını çok farklı öğelerden alırlar. Türkülere rehberlik eden temel etkenlerden birisi de coğrafyadır. Türkülerin bulunduğu coğrafyadan etkilenmemesi düşünölemeyeceği gibi, türküler doğdukları coğrafyadan da ayrı değerlendirilemezler. Türkülerin yörelerine göre gruplandırılarak tasnifi yapılır. Türkiye’de her ile ait türküler olduğu gibi, Orta Anadolu, Rumeli, Ege türküleri gibi belli bir coğrafi bölgenin türkülerini şemsiyesi altına alan geniş yöreler vardır. Rumeli; Anadolu yarımadası dışında kalan geniş bir coğrafyayı ifade ederken, Rumeli türküleri denildiğinde, İstanbul, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ ve Çanakkale dışında Balkan yarımadası içerisinde kalan Türk yurtlarında söylenen türküler akla gelmektedir. Bu türkülerin seçiminde Türk Halk Musikisi TRT Nota Arşivi temel alınmıştır. TRT nota arşivi içerisinde kayıtlı repertuarda 4440 türkü taranarak, ezgi adı, yöresi, kaynak kişisi ve derleyeni arşivde kayıtlı olan 274 adet Rumeli Yöresine ait türkü belirlenmiştir.

Rumeli türkülerine ait sözler incelenmiş, Türkülerin ait olduğu alt yöreler çıkarılarak bir tablo haline getirilmiştir. Ayrıca Rumeli türkülerinin alt yöreleri Balkan haritası üzerine işaretlenerek Rumeli Türkülerinin coğrafi sınırı oluşturulmuştur. Rumeli Türkülerinin içinde geçen coğrafi öğeler belirlenerek sınıflandırılmış ve analiz edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Coğrafya, Türkü, Rumeli, Coğrafi Motif, Türk Halk Müziği*

Abstract

Turkish folk songs take their themes from various cultural and local elements. One of those fundamental elements is the geography. As it is unthinkable that the folk songs are not affected by the geographies form where they originated, folk songs can’t be analysed without taking geography into account. Folk songs are classified according to their original region. Every province in Turkey has peculiar folk songs, these provincial folk songs are also grouped under the heading of larger regions such as; Middle Anatolia, Rumelia, Aegean regions. Rumelia refers to large piece of land neighboring Anatolia, and Rumelian folk songs includes songs from turkish provinces in Balkans apart from İstanbul, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ and Çanakkale. The folk songs are chosen with regard to Turkish Folk Music musical note archive of TRT. 4440 folk songs in this archive were scanned with respect to their mode, melody, region, source and compiler, and 274 Balkan folk songs were found.

Lyrics of Rumelian folk songs were studied, and the original regions of the songs are demonstrated on a table. Also, the regions of the folk songs are marked on a map and the geographical borders of Rumelian folk songs. Finally, the geographical elements present in Rumelian folk songs are categorised and analysed.

Keywords: *Geography, Song, Rumeli, Geographical Motifs, Turkish Folk Music*

Giriş

Milletlerin, kendilerine has gelenek-görenekleri, sözlü-yazılı edebiyatları, müzikleri, masalları, destanları, mimari tarzları, yapı tipleri, yerleşme modelleri, giyim tarzları vs. değerleri vardır. Bu değerler o milletin kolayca tanınması ve diğer milletlerden ayrılmasını sağlar. Türk milletine has olan değerlerden birisi de müziği ve kendine has türkülerdir.

* Bu çalışma; Pamukkale Üniversitesi BAP Koordinasyon birimi tarafından 2013KRM024 nolu proje kapsamında desteklenmiştir.

** Doç. Dr. Pamukkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Denizli, TÜRKİYE hasankara@pau.edu.tr

Türkü; bir coğrafi bölgede doğar ve kulaktan kulağa sözlü olarak dolaşır. Nasıl ki bir taş parçası koptuğu bölgeden bir akarsu vasıtasıyla yüzlerce kilometre uzağa yolculuk yaparak farklı cisimlere çarpa çarpa küçülerek asli şeklini alır ise; türküler de yakıcısında kaynağından yolculuğa başlayarak yol boyunca geçtiği yerlerde temas ettiği kültürleri ve geçtiği coğrafyaları etkileyerek o coğrafyalardan da etkilenecek kendi özgün şeklini bulur. Kulağa hoş gelmeyen ya da yöreye uymayan kısımları insanlar tarafından törpülenerek türkünün yaşadığı/yaşayacağı yerin özellikleri ile uyumlu hale getirilir.

Türküler konularını çok farklı öğelerden alırlar. Aşk, ayrılık, tabiat, gurbet, akarsu, kahramanlık, askerlik, meslek, ölüm, oyun, hayvan, bitki, başkaldırı, komik olaylar, gök cisimleri, sular, meteorolojik olaylar, insanlar, yerleşimler vs. türkülerle konu olabilmektedir.

Materyal ve Metot

Rumeli türkülerinin özelliklerini ele alan araştırmada TRT Türk Halk Müziği Repertuarında yer alan Rumeli türkülerini diğer türkülerden ayıklanarak türkü sözleri gözden geçirilmiştir. Rumeli yöresi ile benzer adlar taşıyan türküler ile aynı adı taşıyan ve benzer sözlere sahip türküler de karşılaştırılmış ve türkülerin göçü yönünden değerlendirilmiştir.

Çalışmanın sınırlandırılmasında Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) Müzik Dairesi Türk Halk Müziği Repertuarı kaynak olarak temel alınmıştır. TRT repertuarı dışında kalan yöre ile ilgili söylenen türkülerle ya da bazı araştırmalarda geçen türkülerle bu çalışmada yer verilmemiştir.

Bir türküde bir kereden fazla olarak iki veya daha fazla tekrarlanan aynı coğrafi unsur bir kez değerlendirmeye alınmış, ikinci ve sonraki tekrarlar değerlendirme dışında tutulmuştur. Bir türkü içerisinde geçen farklı coğrafi terimler kendine en yakın kategori içerisinde ele alınmıştır. Farklı anlamlar taşıyan coğrafi terim; ilk dikkati çeken anlamı hangi guruba daha yakın ise o grup içerisinde değerlendirilirken diğer anlamları da dikkate alınmamıştır.

Rumeli Yöresi

Rumeli; günümüzde Avrupa kıtasının güney doğusunda geniş bir coğrafyayı içine alan ve sınırları yaklaşık olarak Adriyatik'ten Kırım'a uzanan bir hattın güneyinde kalan bölgeyi ifade etmektedir. Rumeli; Makedonya, Bosna-Hersek, Arnavutluk, Kosova Cumhuriyeti, Karadağ ve Bulgaristan'ın tamamı, Romanya, Moldova ve Ukrayna'nın Karadeniz sahili, Yunanistan ana karası, Rodos, İstanköy ve Midilli adaları, Hırvatistan'ın Dalmaçya kıyıları ve Sırbistan'ın Tuna ve Sava nehirlerinin güneyinde kalan bölümü ile Türkiye topraklarındaki Trakya'yı içine almakta ve Osmanlı Devleti tarafından 1530 yılından itibaren Rumeli Eyaleti olarak adlandırılmaktadır (BDAGM, 2013:2).

Türkiye Türkçesinde Rumeli adı; Balkan adlandırmasına yakın bir anlamda kullanılmıştır. Rumeli; Osmanlı Devletinin Doğu Roma İmparatorluğundan fethettiği topraklar için kullanılmış geniş bir bölgeyi ifade eder. Osmanlı Türkleri, eski dönemlerde Anadolu için Rumeli terimini kullanırken, sonradan Balkan yarımadasına verdikleri coğrafi isim ve bu bölgeyi içine alan eyaletin adı olmuştur (İnalçık, 2008:232). Rumeli; Türkler tarafından sadece coğrafi anlamda "Balkanlar" olarak da adlandırılmıştır. Balkan; adını Bulgaristan'ı ikiye bölen dağ silsilesinden almıştır. Balkan sıradağlarının adı zaman içerisinde tüm Rumeli için kullanılmaya başlanmıştır. (BDAGM, 2013:3), Balkan kelimesi; Türkiye Türkçesi Ağzları Sözlüğünde karın erimesinden ve yağmurdan meydana gelen sulu çamur, sazlık, bataklık yer, su birikintisi anlamlarına da gelmektedir. Balkan kelimesi anlam yönüyle de coğrafyada hidrografik bir terimi ifade eder.

Türkü

Adında Türk kelimesinin geçtiği Türkü, Türki olarak adlandırılabilir. Türki; türkü, Türkle ilgili, Türke ait gibi birbirine yakın anlamlar taşır(TDK, BTS), O halde türküler Türkler tarafından çalımp, söylenen ve dinlenen halk ezgileridir denilebilir. Türkülerin farklı tanımları yapıldığında; hece ölçüsüyle yazılmış ve halk ezgileriyle bestelenmiş manzumeler, hece vezniyle yazılmış ve halk ezgisiyle bestelenmiş şiirler, halkın ezgi ile söylediği her türlü deyiş, saz ozanlarının koşma biçiminde söyledikleri, dördüncü dizeleri her dörtlükte olduğu gibi yinelenen kavuştaklı koşuklar da türküdür (TDK, BTS) şeklinde ifadeler kullanılabilir. Türkü, halk tarafından sevilip söylenen, yöreye göre sözleri ve söylenişi değişiklikler gösteren ezgilerdir. Türküler kulaktan kulağa, nesilden nesile aktararak bugünlere ulaşmış milli değerlerdir.

Rumeli Türkülerinin Kaynak Sahası Olan Coğrafi Yörelere

TRT Türk Halk Müziği Repertuarında yer alan Türkü sayısı 4440 dur. Bu türküler alt yörelere göre ayrılmaktadır, İl adları bir yöre grubu oluştururken, Rumeli Türküleri, Ege Türküleri, Orta Anadolu Türküleri gibi bir ilden çok geniş bölgeleri ifade eden alt yörelere gruplar oluşturmaktadır. “Rumeli Türküleri” şemsiyesi altında toplanan türkü sayısı 274 dır. Bazı çalışmalarda Doğu Trakya’da Rumeli’ye dâhil edilerek türkü sayısı 356 ya kadar çıkarılmıştır (Yahya Kaçar, 2008:1). Bu çalışmada Türkiye sınırları içerisinde bulunan Çanakkale, Tekirdağ, Kırklareli, Edirne ve İstanbul yöresi türküleri değerlendirmeye alınmamıştır. Rumeli türkülerinin bütün türküler içindeki oranı yaklaşık % 6,10 dur. TRT repertuarındaki her 100 türküden 6 sı Rumeli yöresi kaynaklıdır. Bu oran Türkiye toprakları dışında bulunan saha için oldukça önemli bir orandır.

Rumeli Türkülerinin kendi içerisinde alt yörelere göre dağılımı değerlendirildiğinde, alt yöresi belli olmayan veya sadece genel olarak Rumeli yöresi olarak kayıtlara geçen türkü sayısı 157’dir. Bu sayı bütün Rumeli türküleri içinde % 57,3 lük bir değer ifade eder. Kırcaali yöresi (% 6,93), Selanik yöresi (% 6,57), Üsküp yöresi (% 6,57) lik oranlara sahiptir. Bu alt yörelere; Deliorman, Varna, Eskicuma, Silistre, Manastır, Burgaz, Prizren yörelere takip eder. Diğer alt yörelere türkü sayıları ise 1 veya 2 türkü ile temsil edilmektedir (Tablo 1). Türkü sözlerinden veya türkülerde anlatılan olaylardan yola çıkarak bazı türküler için yaklaşık alt yöre belirlemek mümkün olsa da kesin olmadığı ve saha çalışması ile ispat edilemediği için bu yola başvurulmamıştır.

Tablo 1. Rumeli Türkülerinde Alt Yörelere

Alt Yöre	Türkü Sayısı	%	Alt Yöre	Türkü Sayısı	%
Rumeli Genel	157	57,30	İskeçe	2	0,73
Kırcaali	19	6,93	İştıp	2	0,73
Selanik	18	6,57	Kavala	2	0,73
Üsküp	18	6,57	Koçana	2	0,73
Deliorman	8	2,92	Vlandova	2	0,73
Varna	8	2,92	Grades köyü	1	0,36
Eskicuma	7	2,55	Kubrat	1	0,36
Silistre	5	1,82	Lofça	1	0,36
Manastır	4	1,46	Ohrit	1	0,36
Burgaz	3	1,09	Priştine	1	0,36
Prizren	3	1,09	Razgrat	1	0,36
Drama	2	0,73	Şumnu	1	0,36
Gostivar	2	0,73	Tutrakan	1	0,36
Gümülcine	2	0,73	Toplam	274	100,00

Rumeli türkülerinin ortaya çıktığı alt yöreler ele alındığında % 57,3 gibi çok yüksek oranda alt yörenin belirsiz olması bölgenin her yerinde türkülere rastlanılabileceğinin bir göstergesidir. Alt yöresi belirsiz 157 türkü bir kenara bırakılacak olursa; alt yöresi belirli olan 117 türkünün kaynak sahası 4 farklı Balkan ülkesine dağılmıştır. Bu ülkeler sırasıyla Bulgaristan 55 türkü (% 47,0), Makedonya 32 türkü (% 27,4), Yunanistan 26 türkü (% 22,2) ve Kosova 4 türkü (% 3,4) dir (Tablo 2).

Tablo 2. Alt Yöresi Belli Olan Rumeli Türkülerinin Ülkelere Göre Dağılımı.

Ülke	Türkü Sayısı	Oran
Bulgaristan	55	47,0
Makedonya	32	27,4
Yunanistan	26	22,2
Kosova	4	3,4
Toplam	117	100,0

Bulgaristan'da Batı Trakya'da yer alan Kırcaali en fazla türküye rastlanılan yöredir. Bulgaristan'da türküler Kırcaali dışında genellikle ülkenin kuzeydoğusunda Romanya sınırına yakın Deliorman ve çevresinde toplanmıştır. Varna, Eskicuma, Deliorman bölgesinin geneli ve Silistre, Bulgaristan türkülerinin önemli alt yöreleridir (Şekil 1).

Şekil 1. Rumeli Türkülerinin Kaynağını Aldığı Yöreler.

Makedonya'da türkülerin dağıldığı alt yöreler Başkent Üsküp, Manastır ve ülkenin hem Bulgaristan hem de Yunanistan sınırına yakın olan bölgelerdir. Yapılan bir araştırmada Makedonya ve Türkiye'de söylenen türkülerin konularının birbirlerine büyük benzerlik gösterdiğini tespit edilmiştir (Bekki, 2013:4).

Yunanistan'da Selanik; türkülerin çoğunluğunun kaynak sahasıdır. Diğer alt yöreler ise Batı Trakya'daki Drama, Kavala, İskeçe ve Gümülcine'dir. Yunanistan'ın batısından veya Yunan adalarından kaynağını alan türküler rastlanılmamaktadır.

4 Balkan ülkesi içinde en küçük alana sahip olan Kosova'da; türküler başkent Priştine ve Prizren çevresi kaynaklıdır. Bu iki yöre dışında Kosova kaynaklı derlenmiş başka türkü bulunmamaktadır.

Bosna Hersek, Karadağ, Sırbistan, Arnavutluk ve Romanya gibi ülkelerden hiç türküye rastlanmaması buralardan türkü çıkmadığı anlamını taşımaz. Alt yöresi belirlenemeyen 157 türkü ile detaylı çalışmalarla repertuara kazandırılacak yeni trklerin alt yöreleri ortaya konulabildiğinde aynı zamanda Rumeli’de Türk coğrafyasının zaten bilinen sınırları türküler sayesinde bir kez daha tescillenmiş olacaktır.

Rumeli Trklerinde Coğrafı Unsurlar

Rumeli’de trklerin konuları en fazla coğrafyadan etkilenmiştir. 274 adet türküden sözlerine ulaşılan 257’si dikkate alınmıştır. 593 farklı coğrafı kelime, toplam olarak 1521 defa geçmekte ve coğrafya ile ilişkilendirilmektedir (Tablo 3). Neredeyse her trkde ortalama altı civarında coğrafı unsur geçmektedir. Beş trkde coğrafı unsura hiç rastlanılamamıştır. Diğer trklerin tamamında; fiziki coğrafya da jeomorfoloji (yer Őekilleri) ile ilgili olanlar (dağ, taş, ova, toprak), klimatoloji (iklim) ile ilgili olanlar (yağmur, kar, bulut, rüzgar, yel, toz), hidroloji (su) ile ilgili olanlar (su, ırmak, çay, akar, derya), bitkilerle ilgili olanlar (bağ, gl, iek, ağaç), hayvanlarla ilgili olanlar (kır at, Şahin, bülbül), beşeri coğrafya unsurlarıyla ilgili olanlar (ev, oda, yayla, mahpushane, köprü, dam), yerleşme adları ile ilgili olanlar (Arda, Tuna, Edirne, Kırcaali), renklerle ilgili olanlar (al, mor, ak), astronomi, mevsim ve zaman kavramları ile ilgili olanlar (ilk yaz, gece, seher, yıldız), madenlerle ilgili olanlar (altın, demir, mermer), mesleklerle ilgili olanlar (doktor, katip, demirci) gibi öğeleri görmek mümkündür.

Trklerde geçen coğrafya ile ilgili terimler incelendiğinde hem Fiziki Coğrafya hem de Beşeri Coğrafya ile ilgili kavramların birbirine yakın olarak yer aldığı görülür (Tablo 4). Coğrafı unsurlar; Bitki adları, Jeomorfoloji terimleri, Hidroloji terimleri, Hayvan adları, Klimatoloji terimleri, Beşeri coğrafya terimleri, Yerleşme coğrafyası (mesken-mimari adları), Astronomi/zaman kavramları, Renkler, Maden ve değerli taşlar, Yerleşim yerleri (yer/ülke/mevki) adları ve Meslek adları yönüyle değerlendirilmiştir. Geriye kalan unsurlar; coğrafya ile ilgili nesnelere başlığı altında gruplandırılmıştır. Trklerde sıkça geçen kişi adları coğrafı unsurlara dâhil edilmemekle birlikte; ayrı bir tablo halinde sunulurken Rumeli yöresi hakkında trklere katkı sağlaması amaçlanmıştır.

Tablo 4. Rumeli Trklerinde En Fazla Rastlanılan Coğrafı Unsurlar

Terim Gurubu	Adet	%
Coğrafya İle İlgili Nesnelere	266	17,49
Bitki Adları	187	12,29
Beşeri Coğrafya Terimleri	172	11,31
Mesken/Mimari Adları	141	9,27
Renkler	129	8,48
Yer, lke, Mevki Adları	126	8,28
Astronomi/Zaman Kavramları	111	7,30
Jeomorfoloji Terimleri	96	6,31
Hidroloji Terimleri	83	5,46
Hayvanlarla İlgili Adlar	80	5,26
Klimatoloji Terimleri	68	4,47
Meslek Adları	35	2,30
Maden ve Değerli Taşlar	27	1,78
Toplam	1521	100,00

Jeomorfoloji terimleri bütün türküler açısından değerlendirildiğinde 96 adet terim ve % 6,31 lık bir değer ile ifade edilmektedir. Trklerde en fazla geçen jeomorfoloji terimi dağ ve taş kelimeleridir. Dağ kelimesi 32 trkde görülmektedir (Tablo 5).

*Evlerimizin Önü Taşlık (Aman)
Taşlığa Düşürdüm Beşlik¹*

*Gece geçtim şu dağları kar idi
Bir ah çektim ateşlendi eridi²*

Dağ/day/dağlar kelimesine bu kadar sık rastlanması Balkanların dağlık bir bölge olması ile çok yakından ilgilidir. Coğrafyada yeryüzü şekli ve yükselti olarak dağlar belirgin olarak türkülerde yansımaktadır. Ayrıca 8 adet türküde de Dağ başı kelimesine rastlanması bu görüşü pekiştirmektedir. Taş kelimesi de dağlardan sonra ikinci sırada gelmektedir. Ova, toprak, kum, düzlük, yüksek (yükselti), bayır gibi yer şekillerini ifade eden kelimeleri de sıkça görmek mümkündür.

Tablo 5. Rumeli Türkülerinde En Fazla Rastlanılan Jeomorfoloji Terimleri.

Coğrafi Terim	Adet	Coğrafi Terim	Adet
Dağ	32	Düz	4
Taş	26	Yüksek	3
Ova	6	Bayır	2
Toprak	6	Derin	2
Kum	4	Diğer	11

Balkan coğrafyasındaki halk türkülerinde klimatoloji terimlerine de rastlanmaktadır. İklimle ilgili 22 farklı terim, toplamda 68 adet % 4,47 lik orana sahiptir. İklim terimleri çeşit yönünden fazla değildir (Tablo 6). İklim özelliklerini yansıtan Duman kelimesi 12 türküde geçmektedir. Bu türkülerde geçen duman; genellikle dağlarla birlikte yer almakta ve “dağların başı dumanlı” anlamlarında yerini almaktadır. Duman çoğu türküde sis, bulut vs. anlamlarında kullanılmaktadır.

*Karşı Dağı (Aman) Duman Duman Bürüdü
Üç Yüz Atlı Beş Yüz Yaya (Efem) Yürüdü³*

Yağmur, kar, yel, rüzgâr, bulut, serin, toz, tipi boran gibi günümüzde faal olarak kullanılan ve herkes tarafından bilinen iklim terimleri aynen günümüzde kullanıldığı şekliyle değişiklik göstermeden Rumeli türkülerinde yerini almaktadır. 14 iklim terimi ise türkülerde birer kez geçmektedir.

*Harmanlı'yı aman tipi boran bürüdü
Rüstem Çavuş aman yüz atıyla da yürüdü⁴*

Tablo 6. Rumeli Türkülerinde En Fazla Rastlanılan Klimatoloji Terimleri.

Coğrafi Terim	Adet	Coğrafi Terim	Adet
Duman	12	Buz	3
Kar	10	Serin	3
Yağmur	6	Soğuk	3
Yel	5	Ayaz	2
Toz	4	Rüzgâr	2
Bulut	4	Diğer	14

¹ Evlerimizin önü cami (TRT Rep. No:3704)

² Aşık Kerem düş eylemiş daylere (TRT Rep. No:351)

³ Sarı Zeybek şu dağlara yaslanır (TRT Rep. No:1652)

⁴ Beşli martin çay başından patladı (TRT Rep. No:4053)

Fiziki coğrafyanın alt disiplini olan ve bütün yeryüzündeki suları kapsayan hidroloji ile ilgili terimlerin sayısı 20 farklı türde olmak üzere toplam 83 terim ve % 5,46 lık orana sahiptir (Tablo 7). Su hayatın her alanında önemli olduğundan hem yerleşme adları olarak hem de hidroloji terimi olarak türkülerde geçmektedir. Burada sadece hidroloji terimi olarak sular dikkate alınmış ve yerleşme adı olan terimler yerleşme gurubu içerisinde değerlendirilmiştir.

Genel olarak su terimi türkülerde 23 defa geçmektedir. Suya farklı türkülerde farklı anlamlar yüklenmiştir. Bazı türkülerde içme suyu olarak ifade edilirken, bazı türkülerde ise dere veya genellikle akarsu olarak anlam kazanmaktadır.

*Olucag'ın suları ne soğuktur içilmez
Gökçe de Burnu'ndan al kandan geçilmez⁵*

Su teriminden sonra hidroloji de dere 9 adet ile ikinci sırayı almakta, Çeşme 6 adetle üçüncü hidrolojik terimdir. Dalga kelimesine deniz kıyısındaki anlamının yanı sıra akarsuların hareketi olarak da anlam yüklenmiştir.

*Arda boylarına ben kendim gittim
Dalgalar vurdukça can teslim ettim⁶*

Tablo 7. Rumeli Türkülerinde Geçen Hidroloji Terimleri.

Coğrafi Terim	Adet	Coğrafi Terim	Adet
Su	23	Derya	4
Dere	9	Kuyu	4
Çeşme	6	Deniz	4
Dalga	5	Çay	3
Akar	5	Irmak	3
Testi	5	Diğer	12

Rumeli türkülerinde en fazla coğrafi terim içeren alt gurubu bitki ile ilgili terim ve bitki adları meydana getirmektedir (Tablo 8). Bitki ile ilgili olarak 187 terim karşımıza çıkmakta ve % 12,29 luk gibi yüksek bir değer oluşturmaktadır. Bitki ile ilgili terimler hem toplam terim yönüyle hem de terim çeşitliliği yönüyle oldukça önemli görülmektedir.

Anadolu türkülerinin de baş tacı olan gül bitkisi Rumeli türkülerinde aynı önemini korumakta ve 38 farklı türküde yer almaktadır. Gülün taşıdığı değer ve güle verilen önem Rumeli yöresinde de kendini gösterir. Gül bazen bitki olarak, bazen de sevgiliyi temsilen türkülere girmiştir.

*Ayva yeşillendi (aman) güller çimlendi
Yârimin boynunda (aman) yazması kirlendi⁷*

Dal ve bağ terimleri gülün ardından sıralanmaktadır. Çiçek, diken, ağaç, çıra, gazel gibi genel bitki terimlerinin yanı sıra çok farklı bitki adları türkülerde geçmektedir. Meyvelerden elma, üzüm, nar, ayva, vişne, armut, portakal, fındık, iğde; tahıllardan buğday, arpa, pirinç, çiçeklerden gonca, sümbül, lale, menekşe, diğer ağaç türlerinden çınar, meşe, selvi, kavak, söğüt gibi çok çeşitli bitki adlarına rastlanması ve burada geçen 80 farklı türdeki bitki teriminin hepsinin Türkiye'de yetişen ve bilinen bitkiler olması ayrıca son derece önem arz eder.

⁵ Çaldağı'nın kayınları (TRT Rep. No:3991)

⁶ Arda boylarında kırmızı erik (TRT Rep. No:1826)

⁷ Kız pınar başında desti doldurur (TRT Rep. No:372)

*Şu Dağların Çiçekleri Solmasın
Kavuşmamız Kıyamete Kalmasın*⁸

Tablo 8. Rumeli Türkülerinde Rastlanılan Bitkilerle İlgili Adlar.

Coğrafi Terim	Adet	Coğrafi Terim	Adet
Gül	38	Üzüm	4
Dal	10	Ayva	3
Bağ	8	Bostan	3
Çiçek	7	Kavak	3
Elma	5	Menekşe	3
Çınar	4	Saz	3
Diken	4	Vişne	3
Meşe	4	Armut	2
Nar	4	Diğer	80

29 farklı hayvan adı türküleri 80 kez şenlendirmiştir. Gül; bitkiler için ne kadar önem ifade ediyor ise, bülbül de hayvanlar açısından aynı derece de önemlidir. Bülbül 17 kez türkülerde geçerken genellikle de edebiyatın birçok türünde gülle beraber yer aldığı şekliyle türkülerde de gül-bülbül ikilisi çoğunlukla yine ayrılmamışlardır.

*Bülbülüm Altın Kafeste
Öter Aheste Aheste*⁹

At; bülbülden sonra 13 kez geçmekte; doru at, kır at, çil at gibi at çeşitlerine rastlanmaktadır. Ulaşımın en önemli araçlarından olan atın Rumeli yöresinde çeşitleri ile birlikte tanınmakta ve kullanılmakta olduğunu türküler bize söylemektedir. Koyun, kuzu, keklik, kaz, keçi, beygir güvercin gibi günlük hayatın içinde olan hayvanların varlığı, bu hayvanların yöre insanının açısından değerli olduğunu gösterir.

*Ata binestim geldi
Çayda inestim geldi*¹⁰

Tablo 9. Rumeli Türkülerinde Geçen Hayvan Adları.

Coğrafi Terim	Adet	Coğrafi Terim	Adet
Bülbül	17	Kaz	3
At/ Doru at / Kır at/ Çil at/	13	Kuş	3
Koyun	5	Keçi	2
Şahin	4	Beygir	2
Atmaca	3	Güvercin	2
Balık	3	Karınca	2
Keklik	3	Yılan	2
Kuzu	3	Diğer	11

Rumeli türküleri astronomi ve zaman kavramları yönüyle de zengindir. Türkülerde 28 farklı türde toplam 111 terim geçmekte ve bütün terimler içerisinde % 7,30 luk bir değer ifade etmektedir (Tablo 10).

⁸ Demirciler demir döğör tunç olur (TRT Rep. No:2921)

⁹ Bülbülüm altın kafeste (TRT Rep. No:226)

¹⁰ Ata binestim geldi (TRT Rep. No: 2260)

*Uyan Yârim Sabahlar Oldu
Sabah Yıldızları Doğdu¹¹*

Gece ve akşam terimleri 28 adet türkûde yerini almış ve birbirine yakın anlamlarda kullanılmıştır. Sabah, gün seher, seher vakti, dün, bugün, her gün gibi zaman ifade eden terimlerin yanı sıra, Dünya, ay, güneş, yıldız, terazi, mizan, ülker gibi gök cisimlerine de türkûlerde rastlanmaktadır

*Yâr gelmezse ben boynumu bükerim
Gece gündüz yollarını beklerim¹²*

Tablo 10. Rumeli Türkûlerinde Geçen Astronomi/Zaman Terimleri.

Coğrafi Terim	Adet	Coğrafi Terim	Adet
Gece	18	Bahar	4
Sabah	13	Seher	4
Akşam	10	Yaz	4
Dünya	7	Gök	3
Yıldız	6	Güneş	3
Ay	6	Vakit	3
Gün / gündüz	6	Yıl	3
Bugün	5	Diğeri	20

87 farklı yerleşme; toplamda 126 kez yer/mevki/ülke/bölge adı olarak türkûlerde yerini alırken oranı % 8,48'dir. Türkûlerde geçen yerleşim adlarının büyük bölümü Rumeli yöresindeki şehir, kasaba, köy, akarsu, dağ vs. adını taşımaktadır. Fakat Rumeli'nin dışında Arap, Yemen, Kırım, Bağdat, Alaman gibi farklı ülkelerin adının geçmesi de bu yörelerle bağlantıyı göstermesi açısından önemlidir.

*Beligrat kal'ası (dilber aman aman) Zemlin ovası
Atlısı geçemez (dilber aman aman) değil ki yayası¹³*

*Kırcaliyle Arda arası saat sekiz sırası
Ardalılar ağlıyor (Yusufum)yoktur çaresi¹⁴*

Türkûlerin % 57 sinin yöresi genel olarak Rumeli olarak isimlendirilmekle ve alt yöresi bilinmemekle birlikte 87 farklı yer adının 126 kez türkûlerde geçmesi aslında bu türkûlerin alt yörelerini aslında gayri resmi olarak bizlere ilan etmektedir. Nemçe, Leh, Belgrat, Arnavut, Bosna, Akdeniz, Karadeniz gibi farklı yerlerin adının geçmesi, aslında Nemçe'den (Avusturya-Macaristan) Bosna'ya oradan Akdeniz ve Karadeniz kıyılarına yani bütün Balkan yarımadası ve geniş çevresine kadar yer adlarının türkûlere girdiğini, aslında türkûlerin kaynak sahasının da buralara kadar çok geniş bir coğrafyaya uzandığını bize ispatlamaktadır (Tablo 11).

*Küffar Sanur hüccet almış Eğri'ye
Hali benzer nefes çekmiş Bengiye
Bire sorun Nemçeliyle Lehliye
Ne de çabuk unuttular
Muhaç Zigetvarı, Temişvarı Uyvarı¹⁵*

¹¹ Sabah oldu uyansana (TRT Rep. No:4101)

¹² Çeşme başında ben yârimi beklerim (TRT Rep. No: 3513)

¹³ Beligrat kalası, Zemlin ovası (TRT Rep. No:429)

¹⁴ Kırcaliyle Arda arası (Deryalar) (TRT Rep. No:2221)

¹⁵ Küffar Sanur hüccet almış Eğri'ye (TRT Rep. No:1744)

Tablo 11. Rumeli Türkülerinde Geçen Yerleşim/Ülke/Bölge Adları.

Coğrafi Terim	Adet	Coğrafi Terim	Adet
Tuna	8	Vardar	3
Arda	6	Belgrat	2
İstanbul	4	İştib	2
Kumanova	4	Kalkandelen	2
Manastır	4	Kırcaali	2
Balkan	3	Nemçe	2
Edirne	3	Şardağı	2
Rumeli	3	Yemen	2
Üsküp	3	Diğer	71

Yerleşme coğrafyası mekân 44 farklı terim ile ifade edilirken bunlar 141 defa geçmekte ve % 9,27 lik orana sahip bulunmaktadır (Tablo 12). Ev ve bahçe birbirine yakın olarak toplamda 40 defa yer alırken bütün yerleşme unsurlarının % 30'dan fazlasını oluşturmaktadır. Yerleşme terimleri içerisinde oda, pencere, duvar, kapı, ocak gibi eve ait unsurlar yer alırken bunların dışında; mahpushane, kale, cami, minare, konak, köşk gibi birbirinden farklı özelliklere sahip yapılar da türkülerde geçmekte ve mimari zenginliği ortaya koymaktadır.

*Konduracak Evim Yoktur
Ev Sahibim Evde Yoktur¹⁶*

*İndim Yârin Bahçesine
Güller Açmış Kırmızı
Yaneğinde Üç Beni Var
Sandım Sabah Yıldızı¹⁷*

Tablo 12. Rumeli Türkülerinde En Fazla Rastlanılan Yerleşme Coğrafyası Terimleri.

Coğrafi Terim	Adet	Coğrafi Terim	Adet
Ev	21	Cami	4
Bahçe	19	Minare	4
Mahpushane	7	Yuva	4
Oda	7	Avlu	3
Pencere	7	Konak	3
Duvar	6	Köşk	3
Kale	6	Ocak	3
Kapı	6	Diğer	36

Beşeri coğrafyanın 64 farklı terimi türkülerde 172 defa geçmekte ve % 9,27 gibi yüksek bir oranla temsil edilmektedir (Tablo 13). Yol, beşeri coğrafyanın en sık tekrarlanan unsurudur. 34 farklı türküde yol birleştirici, ayırıcı ve beklenen unsur olarak karşımıza çıkmıştır. Ulaşım coğrafyasının temel ögesi olan yol türkülerde, yolcu, araba, payton, gemi, kervan, otomobil, vapur gibi ulaşım araçları ile de desteklenmiştir.

*Ladevsa'nın yolleri (halil) uzun daracık
Hayriye'yi sen urdun (halil) değil idin ufacık¹⁸*

¹⁶ Yeni kapının gelini (TRT Rep. No:4393)

¹⁷ İndim yârin bahçesine (TRT Rep. No:2391)

¹⁸ Kumanova yolleri (TRT Rep. No:3407)

Köy, kasaba, yer, bucak, mahalle, semt, sokak gibi yerleşim birimleri türkülerde geçerken, yayla, Yörük, çadır gibi dönemlik yerleşme faaliyetleri ya da göçmen, gurbet, yaban eller, sıla gibi kelimelerle asıl yaşanan yerden (memleketinden) uzakta bulunma ifade edilmiştir.

*Doğru söyle göçmen kızı annen var mıdır?
Ne annen var ne baban var kalmışım öksüz
Sen bir öksüz ben bir garip alayım seni
Alayımda gurbet elde sarayım seni¹⁹*

Tablo 13. Rumeli Türkülerinde En Fazla Rastlanılan Beşeri Coğrafya Terimleri

Coğrafi Terim	Adet	Coğrafi Terim	Adet
Yol	34	Saman	4
Gurbet	8	Okka	4
Yer	7	Çadır	3
Şavk/Işık	7	Fener	3
Köprü	6	Harman	3
Köy	5	Memleket	3
Mahalle	5	Yolcu	3
Yayla	5	Vatan	3
Araba	4	Hendek	3
Pazar	4	Çadır	3
Mezar	4	diğer	49

Rumeli türkülerinde az da olsa maden ve değerli taşlara rastlanmaktadır. Maden ve değerli ürünler 11 farklı türde 27 kez türkülerde geçmekte ve yaklaşık % 1,78 lik orana sahip bulunmaktadır (Tablo 14). Altın ve gümüş en önemli olanlarıdır ve bu gurubun yarısını altın ve gümüş oluşturmaktadır. Altın Anadolu insanı için ne kadar değerli ise, Rumeli insanı için de önemlidir ve türkülerdeki yerini almıştır.

*Bir Evler Yaptırdım Hamama Karşı
Nasıl Çıkacaksın Kız Babana Karşı
Verdiğim Altınları Gerdana Taktı²⁰*

Altın ve gümüşün yanı sıra bakır, demir, kalay, tunç gibi günlük hayatın içinde olan madenlerle, mermer gibi yapı malzemeleri, Pırlanta, sedef, kehribar gibi değerli taşlarda türkülerde yer alarak kendi değerlerini türkülerde eklemektedir.

*Demirciler Demir Döğer Tunç Olur
Sevip Sevip Ayrılması Güç Olur²¹*

Tablo 14. Rumeli Türkülerinde Geçen Maden ve Değerli Taş Adları.

Coğrafi Terim	Adet	Coğrafi Terim	Adet
Altın	9	Kalay	1
Gümüş	4	Kehribar	1
Mermer	3	Tunç	1
Bakır	2	Pırlanta	1
Mercan	2	Sedef	1
Demir	2		

¹⁹ Ben bir göçmen kızı gördüm (TRT Rep. No:3105)

²⁰ Çubuğumu saldı ben bir dikene (TRT Rep. No:4110)

²¹ Demirciler demir döğer tunç olur (TRT Rep. No:2921)

Türkülerde en geniş yelpazeyi oluşturan ve direk coğrafya ile ilgili olan nesne çeşidi 144 ve sayısı 266 adettir. Bütün türkülerde geçen coğrafya ile ilgili terimlerin en büyük kısmını bu nesnelere oluşturur (% 17,49). Kendi içerisinde guruplara ayrılabilir ve diğer coğrafi guruplarla ilişki kurulabilir bu nesnelere çeşidinin fazla olması ayrı bir kategoride değerlendirilmesini gerektirmiştir (Tablo 15).

*Yüksek minareden attım fesimi
Türlü de çiçeklerden aldım rengimi²²*

*Ahmet'in saçları kınalı Ahmet oyun oynuyor
Vursun davul çalsın zurna artık düğün oluyor²³*

*Kahve Olsam Dolaplarda Kavrulsam
Toz Duman Olsam Dağ Başında Savrulsam
Kemer Olsam Yar Beline Sarılsam²⁴*

Fes, gömlek, fistan, aba, entari, kürk, şalvar, çizme, çorap, pantolon, şal, kundura, nalın, yemeni gibi giyeceklerin yanı sıra, top, tüfek, barut, martin, piştov, kasatura, bıçak, hançer, tabanca, kama benzeri silahlar yer almaktadır. Süt, yumurta, bal, kahve, lokum, şeker, hurma, pekmez, yağ, kaymak, ekme, un gibi yiyecekler veya cezve, fincan, bardak, kaşık, tabak, tepsi, şişe, masa, tencere gibi mutfak gereçleri saz guruplarından davul, zurna, saz, darbuka, bağlama, tambura gibi müzik aletleri coğrafyayı yakından ilgilendiren unsurlardır.

Tablo 15. Rumeli Türkülerinde En Fazla Rastlanılan Nesne Adları.

Coğrafi Terim	Adet	Coğrafi Terim	Adet
Fes	11	Kazan	4
Kına	7	Yumurta	4
Davul	6	Ayna	3
Bıçak	5	Basma	3
Mendil	5	Bilezik	3
Para	5	Fistan	3
Yastık	5	Hançer	3
Fincan	4	Kürk	3
Gömlek	4	Silah	3
Kahve	4	Diğer	181

Rumeli türkülerinde 16 farklı renk görülürken bu renklerle 129 kez karşılaşmaktadır (Tablo 16). Bütün türküler içinde % 8,48 lik bir oran oluşturmaktadır. Kara, yeşil, al, beyaz en fazla karşımıza çıkan renklerdir. Renklerin içerisinde kömür, gök gibi farklı coğrafi anlamlar ifade eden terimler renk anlamında kullanılmıştır. 32 kez kullanılan Kara kelimesi; taşıdığı renkten farklı olarak, sık sık kara baht, kara gün, kara yazı, karaları bağlamak, kara toprak gibi olumsuz anlamlarının yanı sıra karadut, karaçalı gibi bitki anlamlarında da ayrıca kullanılmaktadır.

*Kar beyaz ellerine kara kına vurmuş al diyor beni
Giyinmiş kuşanmış Hatice'm sar diyor beni²⁵*

*Al giydim alsın diye
Mor giydim görsün diye²⁶*

²² Yüksek minareden attım fesimi (TRT Rep. No:245)

²³ Ahmet'in saçları kınalı (TRT Rep. No:3857)

²⁴ Aliverin bağlamamı çalayım (TRT Rep. No:3655)

²⁵ Evimizin önü Haticem (TRT Rep. No:3029)

Tablo 16. Rumeli Türkülerinde En Fazla Rastlanılan Renkler.

Coğrafi Terim	Adet	Coğrafi Terim	Adet
Kara	32	Mavi	4
Yeşil	14	Siyah	4
Al	13	Çakır	3
Beyaz	13	Kırmızı	3
Mor	12	Ela	2
Ak	12	Boz	1
Sarı	9	Gök	1
Pembe	5	Kömür	1

Rumeli türkülerinde fazla olmamakla birlikte 28 meslek grubu 35 defa geçmekte ve türküler içinde % 2,30 pay almaktadır (Tablo 17). Meslekler içerisinde Kaymakam, beylerbeyi, zaptiye, kâtip, doktor, asker, yazıcı, ormancı, presendik (belediye başkanı) gibi elit sayılabilecek meslekler olduğu gibi, çoban, berber, demirci, nalbant, kasap, hamamcı, aynacı gibi sıradan kişilerin sahip olabileceği türden meslekler de vardır.

*Alan çayırlarında yanıyor fener
Mehmet'in başında Doktorlar döner²⁷*

*Kâtip midir odamızda okuyan
Bülbül müdür gül dalında şakıyan²⁸*

Tablo 17. Rumeli Türkülerinde Geçen Meslekler

Coğrafi Terim	Adet	Coğrafi Terim	Adet
Asker	3	Berber	1
Doktor	3	Çoban	1
Kâtip	2	Demirci	1
Ormancı	2	Kaymakam	1
Yazıcı	2	Diğer	19

Kişi adları coğrafi terimlerin dışında genel bir fikir vermesi dolayısı ile değerlendirilmiştir. Rumeli türkülerinde 76 farklı isim 123 kez karşımıza çıkmaktadır (Tablo 18). Neredeyse her 2 türküden birisinde mutlaka bir isim geçmektedir. İsimlerden 7 kez Emine, altışar kez Ali, Ayşe ve Hasan kullanılan adlardır. Onları üçer kez ile Ahmet, Feride, Halil, Hatice, Mehmet, Osman ve Ramize takip etmektedir. Diğer isimler genellikle iki veya bir kez geçmektedir. Kadın isimleri erkek isimlerinden biraz daha fazladır. Kadın isimlerinde daha çok Ramize, Halime, Muradiye, Feride, Safiye, Pakize, Melike, Nazife gibi birbirine benzeyen ve Rumeli'yi çağrıştıran isimler karşımıza çıkar. Türkülerde geçen adların Anadolu'da yaygın olarak kullanılan adlardan hiçbir farkının olmaması, her iki coğrafyanın birbiriyle kültürel yönden ayrılmaz bir bütün olduğunu da göstermektedir.

*Demirköy çeşmeleri akamaz mı oldu
Sevgili Mehmedim kara gözlü Eminen kalkmaz mı oldu
Yürü Mehmedim yürü geceler ayaz
Sevgili Mehmedim kara gözlü Eminen kardan mı beyaz²⁹*

²⁶ Arda'ya suya varma (TRT Rep. No:3104)

²⁷ Alan çayırlarında koyun güdersin (TRT Rep. No:2252)

²⁸ Yazan katip kara yazmış yazımı (TRT Rep.No: 1813)

Türkülerde Küffar Sanur, Kâfir Şumar (ormancı), Şefo, Tina, İrma gibi yabancı isimlere de rastlanması; Türklerin bölge insanı ile iç içe yaşadığını, Türklerle farklı milletlerden insanlar arasında, aşk, öldürme, ayrılık gibi olayların vuku bulduğunun canlı şahididir.

*Gitme Hamdim Gitme Oğlum Sen Bugün Oduna
Kâfir Şumar Çıkacak Oğlum Senin Yoluna³⁰*

Tablo 18. Rumeli Türkülerinde En Fazla Rastlanılan İnsan Adları.

Coğrafi Terim	Adet	Coğrafi Terim	Adet
Emine	7	Ramize	3
Ali	6	Bekir	2
Hasan	6	Dudu	2
Ayşe	6	Fadime	2
Ahmet	3	Fatma	2
Feride	3	Halime	2
Halil	3	İbrahim	2
Hatice	3	Muradiye	2
Mehmet	3	Recep	2
Osman	3	Diğer	61

Rumeli Türkülerinde Göç

Göç canlılar açısından son derece önemli bir olgudur. Bütün canlılar hayatta kalabilmek için günü geldiğinde bir yârden başka bir yere göç ederler. Göçmen kuşlar kavramı bunun en iyi göstergesidir. İnsanlarda göçe katılan canlılardan biridir. Daha iyi bir yaşam, ekonomik nedenler, can güvenliği, savaş ve işgaller, iklim olayları, kuraklık, ticaret vs. olaylar insanları bir yerden başka bir yere göç ettirir. Bu göç sırasında, gelenek, görenek, yemek kültürü, türküler, masallar, destanlar, folklor, el sanatları vs de bu göçe dâhil olan insanlarla birlikte göç ederler. Yüzyıllar boyu Türkler orta Asya'dan başlayarak önce Anadolu'ya sonra Rumeli'ye göç etmişlerdir. Osmanlı devletinin zayıflama ve gerileme devrinde ise özellikle Kafkaslar ve Rumeli'den Anadolu'ya büyük göçler yaşanmıştır. İnsanların buldukları yerden göç ederek yeni bir alana yerleşerek sahip oldukları kültürel unsurları yeni bir alana taşıması ile türküler de göç etmişlerdir (Say 2008: 210).

Üç kıtanın kavşak noktasında yer alan Anadolu, yüzyıllar boyunca göçlerin en fazla yaşandığı alanlardan biri olmuştur. Bu göçler hem çevre bölgelerden Anadolu'ya hem de Anadolu'dan çevresine olmuştur. Nitekim fetihlerle birçok kültürel unsur gibi türküler de Balkanlar başta olmak üzere çevre alanlara da yayılmıştır. Osmanlıların dağılma sürecine girmesiyle başta Balkanlar ve Kafkaslar olmak üzere Anadolu'ya tersine göçler başlamış ve bu alanlarda ortaya çıkmış türküler de bu göçlerle beraber Anadolu'nun farkı alanlarına dağılmışlardır (Uğur, 2015:251)

Ticaret kervanları da türkülerin yeniden yerleşme şeklindeki yayılmada önemli bir rol üstlenmişlerdir. Bu anlamda kervanların bir başka yükü de türküler olmuştur. Bu konuda başka bir yayıcı eleman askerlerdir. Askerlik görevi nedeniyle yurdun değişik yörelerinde bulunan gençler kendi bölgelerinin türkülerini gittikleri yere taşıyor ve arkadaşlarına da öğretirler (Öztelli 2002). Bir bölgeden başka bir bölgeye gelin gidilmesinde de benzer durumun ortaya çıktığı söylenebilir. Nitekim gelin olan kızın içinde büyüdüğü kültüre ait türkülerini gittiği yeni bölgeye taşıması ve yeni çevresine öğretmesiyle benzer durum meydana

²⁹ Demirköy başlarında (TRT Rep. No:3813)

³⁰ Gitme Hamdim gitme sen bugün oduna (TRT Rep. No:2864)

gelmektedir. Günümüze yakın dönemlerde, derlemecilerin de aynı işlevi yerine getirdikleri söylenebilir. (Uğur, 2015:252)

Yaşanılan göçler sırasında türküler de göç etmiş ve değişikliklere uğramıştır. Anadolu'da yakılan birçok türkü değişik yollarla Bosna-Hersek'e taşınmış, bu taşınma sonrasında Bosna'da tespit edilen türkülerin ana kaynaktan binlerce kilometre uzakta, canlılıklarını korudukları tespit edilmiştir (Bekki 2013:8).

Dama bulgur sererler türküsü hem Rumeli yöresine hem de Niğde yöresine aittir. Her iki türkünün de ilk dördlük aynıdır. Sadece son mısradaki Rumeli yöresinde “*Hançere bağ örerler*” ifadesi Niğde yöresinde “*Hançere kaytan örerler*” şeklinde geçmektedir. Kaytan kelimesi; pamuk veya ipekten sicim, halat anlamları taşır (TDK, BTS)

*Dama bulgur sererler
Çıkma boyun görerler
Saçın ibrişim teli
Hançere bağ örerler*

(Rumeli)

*Dama bulgur sererler
Çıkma (da) boyun görerler
Saçın ibrişim telli
Hançere kaytan örerler*

(Niğde)

Kahvenin önünden gelir geçersin türküsü hem Rumeli hem de Konya yöresine ait türkülerdendir. Her iki türkünün ilk üç satırı birbirine çok yakın ifadeler içerirken, bağlantı dizesi farklı olmakla birlikte anlam yönünden birbirine yakındır.

*Kahvenin önünden gelir geçersin
Lavantalı kokuları sürer tütersin
Ya beni alırsın ya vaz vaz geçersin
Memedim Memedim de öldüm elinden
Bir kadeh de gönder de kibar elinden*

(Konya)

*Kahvenin önünden gelir geçersin
Salına (yar) salına sigara da içersin
Ne candan seversin ne vaz vaz geçersin
Yar orada ben burada hoş şimden geru
Buz gibi mastıkayı iç şimden geru*

(Rumeli)

Rumeli türkülleri ile Anadolu türkülleri arasında tıpa tıpa aynı sözlere sahip ilginç türkülerden birisi “Sıra sıra kazanlar” türküsüdür. Bu türkünün hem Aksaray hem de Muğla/Fethiye türküsü olarak Anadolu'da iki versiyonu bulunurken; aynı türkünün Rumeli/Drama versiyonu da bulunmaktadır.

Sıra Sıra Kazanlar

*Sıra sıra kazanlar (gelin gelin)
Kara yazı yazanlar (aman)
Cennet yüzü görmesin (gelin gelin)
Aramızı bozanlar (aman)*

(Aksaray)

Sıra Sıra Kazanlar

*Sıra sıra kazanlar (aman)
Kara yazı yazanlar
Cennet yüzü görmesin (aman)
Aramızı bozanlar*

(Muğla-Fethiye)

Aksaray türküsünde birinci ve üçüncü dizelerin sonuna “*Gelin*” ifadesi eklenmiş iken Muğla versiyonunun sonuna “*Aman*” kelimesi dâhil edilmiştir. Aynı türkünün Rumeli/Drama yöresinde söylenilenin sonuna ise “*Ayşem*” kelimesi eklenmiştir. Aksaray Orta Anadolu'da, Muğla Güneybatı Anadolu'da, Drama ise Batı Trakya'da yer almakta ve üç yörenin folkloru, kültürü birbirinden büyük farklılıklar göstermesine rağmen üç türkünün ilk kıtalarının sözlerinin birbirinin aynısı olması türkülerin ve kültürel değerlerin binlerce kilometre uzağa taşındığının en iyi göstergesidir.

Sıra Sıra Kazanlar

*Sıra sıra kazanlar (hanım Ayşe'm)
Kara yazı yazanlar
Cennet yüzü görmesin (Ayşe'm)
Aramızı bozanlar (Ayşe'm)*

(Rumeli-Drama)

Türkülerin aynı yörelerden kaynağını aldığıнын en güzel göstergelerinden birisi Rumeli yöresinden bir Selanik türküsü olan “*Atımı bayledim delikli taşa*” türküsü ile Muş yöresine ait “*Yemen türküsü*” arasındaki akrabalık ilişkisidir. Her iki türkünün ilk üç mısraı ele alındığında iki türkünün birbirine çok benzediği net olarak görülmektedir. Aralarında iki bin km mesafe olan Muş ile Selanik arasında kültürel bir bağ olmadan bu iki türkünün de yakılması mümkün değildir.

Atımı Bayledim Delikli Taşa
Şu dağın ardında macır sesi var
Varın bakın çantasında nesi var
Bir kuru ekmekle bir mor fesi var

.....

Rumeli-Selanik

Yemen Türküsü
Kışlanın önünde redif sesi var
Bakın çantasında acep nesi var
Bir çift kundurayla bir de fesi var

.....

Muş

Türkülerin göçü ile ilgili Rumeli yöresinden birbirine büyük benzerlik gösteren 22 türkü tespit edilmiştir. Bu türkülerden 17 tanesinin birer çeşidi hem Anadolu'nun farklı illerinde (Denizli, İzmir, Konya, Tekirdağ, Manisa, Muğla, Bolu, Adana, Kırklareli, Çanakkale, Hatay, Kayseri, Erzurum, Burdur ve Aksaray) hem de Rumeli'nin farklı yörelerinde söylenmektedir (Tablo 18).

Tablo 18. Rumeli Türküleri İle Anadolu Türküleri Arasındaki Yöresel Benzerlikler

	Türkü Adı	Yöre 1	Yöre 2
1	Alim Yatar Taş (Yol) Üstüne	Rumeli 1	Rumeli 2 (Gostivar)
2	Arabaya Taş (Daş) Koydum	Denizli	Rumeli
3	Ata Binesim Geldi	İzmir	Rumeli- Lofça
4	Ayağına Giymiş Sedef Nalini	Konya	Rumeli
5	Bir Evler Yaptırdım	Tekirdağ-Şarköy	Rumeli- Prizren
6	Bugün Benim Efkârım Var	Rumeli- Üsküp 1	Rumeli- Üsküp 2
7	Dama Bulgur Sererler	Niğde	Rumeli
8	Demirciler Demir Döver Tunç Olur	Manisa- Alaşehir Muğla Bodrum	Rumeli
9	Elveda Dost Deli Gönül Elveda	Rumeli- Varna 1	Rumeli 2
10	Evlerim Evlerim Yüksek Evlerim	Bolu	Rumeli
11	Evlerinin Önü Handır	Adana	Rumeli
12	Hacı Sarıklı Molla	Kırklareli	Rumeli- Koçana
13	İndim Bahçeye durdun Sepet Sepet Yumurta	Rumeli-1	Rumeli- 2 (Kırcaali)
14	İndim Yârin Bahçesine	Rumeli 1 (Priştine)	Rumeli 2 (Gümilcine)
15	Kahvenin Önünden Gelir Geçersin	Konya	Rumeli
16	Kız Pınar Başında Testi Doldurur	Çanakkale	Rumeli
17	Lofça'nın Ardında Kaya	Hatay	Rumeli
18	Oduncular Dağdan Odun İndirir Oduncular Kısa Keser Odunu	Kayseri- Bünyan Erzurum	Rumeli
19	Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır	Burdur- Yeşilova	Rumeli
20	Sıra Sıra Kazanlar	Aksaray Muğla	Rumeli
21	Yemen Yemen Şanlı Yemen	Rumeli 1	Rumeli 2
22	Yüksek Minareden Attım Kendimi Yüksek Minareden Attım Fesimi	Erzurum	Rumeli

Beş adet türkünün ise Rumeli yöresine ait ikişer farklı versiyonu bulunmaktadır. Kısacası Rumeli yöresi türküleri; hem Rumeli'nin kendi içerisinden hem Anadolu'nun

Rumeli'ye yakın bölgelerinden (Çanakkale, Tekirdağ, Kırklareli, İzmir) hem de Anadolu'nun Rumeli'ye uzak köşelerinden (Hatay, Konya, Aksaray, Kayseri, Erzurum, Adana) türkü alışverişinde bulunmuştur. Türküler birbirine akraba bölgelere çeşitli faktörlerin etkisiyle göç etmişler, sadece göç etmekle kalmayarak, asli özellikleri farklı diyarlarda yüzyıllar boyu sürdürmeyi başarmışlardır.

Sonuç

Kültürümüzün vazgeçilmez ögesi olan ve nesilden nesile aktarıla gelen türkülerimiz bizim öz değerlerimizdir. İlk söyleyeni (yakıcısı) bilinmeyen, yüzyıllar boyu tarih ve coğrafya içerisinde filtre edilerek süzülen anonim türkülerin; sadece müzik alanındaki bilim adamlarınca değil, tarih, coğrafya, dil bilim, sosyoloji, felsefe gibi sosyal bilimlerin farklı disiplinlerince de ele alınması büyük önem taşımaktadır. Türkülere kaynaklık eden onu hikayeleri ile birlikte kuşaktan kuşağa aktaran az sayıdaki insanın günden güne sayılarının azalması, türküler gibi zengin kültürel mirasla uğraşan bilim insanlarının biraz daha acele davranmalarını zorunlu kılmaktadır.

Rumeli türküleri coğrafi unsurlar yönüyle ele alındığında burada geçen farklı coğrafya gruplarındaki terimlerin Anadolu da kullanılan terimlerle bire bir örtüştüğü net olarak görülmektedir. Sadece türküler açısından bile ele alındığı taktirde Güneydoğu Avrupa topraklarının büyük bir bölümünü oluşturan Rumeli'nin % 100 Türk kültürünün izlerini her yönden taşıdığı ve Anadolu ile adeta bütünleştiği söylenebilir.

Kaynakça

- Akpınar, E., (2012) Eğin Türkülerinin Coğrafi Analizi, Turkish Studies Volume 7/4, Fall 2012, p. 253-274, Ankara
- Aydemir, Ö.K., (2006) Türk Halk Türküleri İçerisinde Denizli Türkülerinin Dilbilimsel Özellikleri, Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu, Pamukkale Üniversitesi, Denizli
- Başgöz, İ., (2008), Türkü, Pan Yayıncılık, İstanbul
- BDAGM., (2013), Osmanlı Yer Adları I, Rumeli Eyaleti, Ankara
- Bekki, S., (2010), "Saraybosna ve Anadolu'daki Bazı Türkülerin Benzerlikleri Üzerine, TUBAR 28, 2010-Güz, s.79-116
- Bekki, S., (2013), Makedonya ve Anadolu'da Söylenen Bazı Türkülerin Benzerlikleri Üzerine Kültürümüzde Türkü Sempozyumu Bildirileri (21-25 Ekim 2011), Sivas Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, s.257-284., Sivas
- Güven, M., (2009), Türküler Dile Geldi, Ötüken Neşriyat, İstanbul
- Hasan, H., (2008), Makedonya Türklerince Söylenen Türküler, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara
- Özbek, M., (1975), Folklor ve Türkülerimiz, Ötüken Yayınevi. İstanbul
- Öztelli, C., (2002), Evlerinin Önü, Türküler, Özgür Yay., İstanbul
- Say, A., (2008), Müzik Nedir, Nasıl Bir Sanattır? Evrensel Basım Yay., İstanbul
- Soysal, F., (2007), "Rumeli Olay Türküleri" İTÜ.: Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

- Şahin, M., (2010) “Türk Halk Müziğinde Coğrafi Motifler ve Türküler Atlası”, KSU. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş
- Şimşek, E., (2010), “Gurbet Elde Kalan Türküler”, Türk Yurdu Dergisi (Türkü Dosyası Özel Sayı), Sayı:269, s.71-76.
- Türk Dil Kurumu, Büyük Türkçe Sözlük http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts (Erişim Tarihi, 15 Nisan 2015)
- Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisi 1, 2006, TRT Müzik Dairesi Yayınları, İkinci Baskı, Ankara
- Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisi 2, 2006, TRT Müzik Dairesi Yayınları, İkinci Baskı, Ankara
- Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisi 3, 2002, TRT Müzik Dairesi Yayınları, Ankara
- Uğur, A., (2015), “Müzik Coğrafyası: Türkülerdeki Coğrafya”, BİLİG, Yaz-2015, Sayı:74, s.239-260
- Yahya Kaçar, G., (2008), “Rumeli Türküleri”, Erdem, S. 51, s. 217-234.
- İnalçık, H., (2008) Rumeli, İslam Ansiklopedisi, Cilt:35, s.232-235